

«Udalaren lanik garrantzitsuena bizikidetzatza sustatzea da»

Erreterria, 1978. Bertako alkatea da EH Bilduren izenean. Hedabideek herria famatu dute bizikidetzarako Eraikiz ekimena dela eta. “Erreterria famatu zuten indarkeriarengatik eta bakegintzan ospetsu bihurtzen ari da” izan dira bere azken hitzak. Alkatearena “lan gogorra baina polita da” esan digu ere, intentsitate handikoa.

| MIKEL ASURMENDI |

Argazkiak: Dani Blanco

XABIN OLAIZOLA izan zen Erreterriako lehen alkatea, 1979an, HBkoa. “Herri munstroa” gisa azaldu zuen berau ARGIAN (*Artaso*, 1982. urtea/927 zbk.). PSEk gobernatu zuen herria hurrengo zazpi legealdietan. Aldi honetan ezker abertzalea gobernatzen ari da, EH Bilduren eskutik.

Egiguzu Erreterriaren argazki soziala. Xabin Olaizolak “herri munstroa” deitu zuen garaian Erreterria industrializazio garai sendo batetik desindustrializaziora iragana zen. 1950ean 15.000 biztanle zituen eta 1975ean 46.000. Horietatik %40 urte horietan estatutik etorriak ziren. Imajina ezazu horrek zernolako eragina izango zuen lur hedaduran eta jendearen pentsamenduan. Gizarte fenomeno izugarri bortitza da hori. Herriaren orografia lekuko: altuera handiko etxeak, kale estuak, dentsitate handiko auzoak, azpiegitura konplexuak... Industrializazio garaian *Manchester txikia* deitzen zioten herri honi. Industriaren gainbeheraren ondoren, fabrikak zeuden tokietan etxeak egin zituzten, baina gure garapen ekonomiko eta sozialerako ez dugu alternatibarik aurkitu. Langabezia tasa Gipuzkoako batz bestekoa baino altuagoa da, *per capita* errenta azkena daukagu. Erreterria/Orereta anitza da, jatorri ezberdinetako pertsonen osatua, oso dinamikoa, mugitzen ohi-

“Eraikiz ekimena goiko unea izan zen, baina badira beheko uneak ere. Normalizazio politikoa zerra hortzak dituen prozesua da”.

tuta. Proletario izaerari lotutako herri langilea.

Bizikidetzarako Eraikiz ekimenak ospea eman dio orain. Zein da 30 urtez gatazkan bizitako herritarrek eta alderdiak bake bideari lotzeko gakoa?

Legealdia hastean bi lan ildo nagusi zabaldu genituen: bat, krisi ekonomikoari erantzutea gure txikitasunetik, eredu txikiak baina egokiak planteatuz. Bigarrena, normalizazio politikoa helburu, bizikidetzara lantzea. Herri honek drama izugarria bizi du. 30 hildako ditu bizkarreen, baita zauritu, torturatu eta mehatxatu pila ere. 15 preso daude. Etorkizunerako oinarri sendoak jartzeko, aurrez aurre begiratu behar diogu gertatuari. Pertsonen arteko konfiantza sortzen hasi ginen eta konfiantza horrek aukera eman zuen Eraikiz ekimena [Zine zikloa, besteak beste] egin ahal izateko. Gero entzutetsua izan dena.

Pertsonen arteko “keinuak” egitearen garrantzia nabarmendu da.

Oinarria pertsonen konfiantza lortzea da, pertsonak egiten du bizikidetzara posible. Eta hori ez da geure herriaren ezaugarria, beste herrietan ere egiten ari dira. Dena den, eta halaber, halako egoera sortzeko tesuinguru politiko orokorra funtsezkoa da, hori ezean ez dago egiterik. Gurean pertsona ezberdinen arteko kointzidentzia izan da, diferentzia ideologiko handiak ditugun arren, ulertu dugu elkar. Elementu batek

batzen gaitu: jarrera humanoa. Keinuak egitearen garrantzia diozu, nik batzuek egin ditut, eta beste batzuek ere bai. Lehen keinua alderdi sozialistak egin zuen *Casa del Puebl*oren berrinauguraziora gonbidatu ninduenan. Etxeak 28 eraso jasan zuen Erreterian. Joan izana ongi baloratu zuten.

Eraikiz zikloaren aurretik biktima guztiei telefonoz deitu omen zenien.

Deitu nien, baina izugarri lagundu zidan alderdi guztiek bat egin izanak. Biktima batzuen jarrera ezberdina litzateke alderdi guztiak bide horretan bildu izan ez bagina.

Keinuak eta ausardia. PPko Txema Herzogen ausardia aipatu da.

Txema Herzog zinegotziarena da kasu nabaria, PPrena jarrera imobilistena delako. Berak egin dituen deklarazioak egiteak eta horrelako ekimen batean parte-hartzeak balio handia dute. Nik bera errekonozitzen dut eta berak ni errekonozitzen nau. Txemak modu onean hitz egiten du gutaz eta guk ere hartaz. Bere jarrera goraiatu behar da, egoera ez delako batere erraza. Baina guztion jarrerak izugarri balio du, nork bere tamainakoa, denonak dira beharrezkoak.

Zuen esperientzia hobeto ezagutzeko. Azaldu iezaguzu benetako unea nolakoa izaten den, arerioak parez pare esertzen direnekoa.

Garrantzitsuena ideologia ezberdineko 300 pertsona areto berean lau egunez biltzea izan zen. Aretoa beteta partekatzea eta jatorri ezberdineko biktimen mezuak entzutea, denok denona entzutea, nahiz eta batzuetan denon gustukoak ez izan. Hori da bizikidetzara lantzeko modua. Hori ezin du Eusko Jaurlaritzak egin, hori herriak bere herrian egin behar du. Noski, herritarrek alderdi politikoen ordezkariak eraman zituzten, beste egoera batean ez lirateke egongo. Udal mailako lanak garrantzia berezia dauka.

“Bertan geundenok bakarrik dakigu zer sentitu genuen gela hartan, bakearen eraikuntzan kide ginela sentitu genuen”, esan zenuen gero.

Pertsonon alderdi humanoa sentitu baikenuen. Txemaren jarrera aipatu dugu, PSEko zinegotziek era gogor eta pertsonalean bizi dute gatazka. Horrek izugarri eragin du harremanetan. Zazpi dira, denak ez dira berdinak, bakoitzak bere modura bizi du une hau. Iritsi garen tokira iristeko denbora behar da, lana gorabeheratsua izaten da. Eraikiz ekimena goiko unea izan zen, baina badira beheko uneak ere. Normalizazio politikoa zerra hortzak dituen prozesua da.

Presoen mundua hurbilekoa duzu. Nola hurbildu ETaren biktimen aldera?

Biktima kopurua zabala da, denak lokalizatzea ez da erraza. Ekimenaren berri helarazi genien. Euren datuak eta bizipenak biltzen hasi ginen. Baina biktima batek ez badu bertan egon nahi, ez dago ezer egiterik. Batzuek alkatea entzun nahi izan dute. Hitz egin dudanez izandako sentimendua ona da. Guztiekin elkarriketa zintzoa izan da. Jose Luis Caso zinegotziaren Juani alargunak eman zuen oso pauso sendoa. Eraikiz zine ziklora etorri zen, oihartzun mediatiko handia sortu zuen. Muxu eman genion elkarri eta hurrengo egunean egunkarietako portada izan zen. Keinu garrantzitsua izan zen, baina lehenago Radio Euskadiko *Ganbara* saioan elkarriketa batean Txema Herzog, talde parapolizialek 1983an bahitu eta tortura zuten pertsona bat, Manuel Zamarreño zinegotzia zenaren alaba eta laurok egon ginen. Testigantza gogorrak entzun

ziren, baita negarrak ere. Horrek emozioak askatzen lagundu zuen. Ni neroni eroso sentitu nintzen denekin, Zamarreñoren alabarekin ere bai. Zintzoki hurbiltzen garenean badago aurrera egitea. Izan ere, emozioak pertsonarengan eragiten du, une horretan norberak daraman gorrotoak bidea zapuztu dezake. Nire esperientzian ez da zorionez hori gertatu, baina gerta daiteke.

Keinuak, ausardia eta diskrezioa omen dira bake bidean beharrezkoak, hedabideak tarteko direla.

Bidea modu diskretuan egin behar da, hainbat gauza ezin dira zabaltu prentsaren bidez. Estatuko hedabide nagusien jarrera ezaguna da. Eraikiz ekimena ez zen gaizki baloratu, ez alderdi politikoek ez prentsak. Batzuek ez zuten baloratu eta hori ere positiboa da. Baina, kontuz, badago prentsan sektore bat bereberezko intentzioak dituen. Adibidez, Jaierako Txosnen batzordeak baldintza batzuk jarriak zituen iraganean. Horietako batek horrela zioen gutxi gorabehera: “Ez dira jarrera espainolistak onartuko”. Legealdia hasi eta ez genuen hori behar bezala begiratu. PSEk hori salatu zuen eta *El Mundok* zabaltu zuen Eraikiz ekimena desitxuratzeko. Gezurrak gehitu ziren artikuluan. UPyDk fiskaltzara eraman zuen. Zorionez artxibatu zen. Hau da, hedabide batzuek egin duguna zapuzten saiatu dira eta saiaturiko dira.

Urtarrilaren 11ko manifestazioaren ondoren zer hauteman da herrian?

Inflexio puntua izan da, baina gizarte sektore konkretu batean batez

ere, beste sektore batean ez hainbeste. Dena dela ere, preso politiko-en eskubideen gaian iragana eta geroa markatu du. Herrietan ikusiko dugu zer sortzen den. Manifestazioak oraindik ez du eragin gizartean behar dugun adostasun transbertsala lortzeko, ez du hori ekarriko berehala. Desblokeoa gaitzen lagundu dezake noski, baina datozen gertakari politikoaren arabera betiere. Gure herrian ere *Gure esku dago* ekimena aurkeztu berri da, eta herritar anitzek babestu dute.

“Bakearen kultura sortu behar da, baina gure mentalitateak ez dira egun batetik bestera aldatzen”

EH Bilduk Gipuzkoan gobernatzea lagungarria izango duzue herrian?

Gipuzkoan badago bizikidetzarako programa bat. Hamalau herritan ari gara Foru Aldundiaren programa lantzen. Herri bakoitzak bizikidetzarako programak eta esperientziak eramaten ditu bertara. Uste dut udalerrietan garai berria eraikiko dela etorkizunean. Herrietako ekimenek goi-politikaren blokeo egoera “neurri batean” desblokeatzen lagundu dezake. Baina politikan inoiz ez dakizu zer gerta daitekeen bi hilabete barru. Horregatik oso inportantea da herritarrengandik gertu gauden erakundeetatik ekimenak martxan jartzea. Ekimen partekatutako izatea hobe, beto eskubiderik gabe, baina denok egonez. Udal baten lanik garrantzikoena bizikidetzarako sustatzea da. Izan

ere, goi-mailako foroetan akordioak lortu arren, horiek ez badira herrietara eramaten, ez badira bizikidetzarako txertatzen, balio dezakete goi-politikarako, baina gizartean lan asko egongo da egiteko oraindik ere.

Luzerako lana da bizikidetzarena.

Zalantzarik gabe. Hainbeste belau-naldirengan eragin du gatazkaren kulturalak! Guztien aldetiko joera izan da, inor ez da gatazkaren kulturaren kanpo geratzen. Bakearen kultura sortu behar da, baina gure mentalitateak ez dira egun batetik bestera aldatzen. Emozioz eta gorrotoz beteta dauden motxila horiek, agian ez dira pertsona batzuen kasuan inoiz hustuko, beste batzuek hustu ahal izan eta izango dute. Nik urte luzeko trantsizioa ikusten dut, hau ez da legealdi batean konponduko, ezta gutxiago ere, luzeago izango da. Horretara iritsi nahi badugu, egun sufrimendua eragiten duten elementuak desaktibatu behar ditugu. Bizikidetzan are gehiago sakontzeko lehenbizi sufrimendua eragiten duten elementuak kendu behar dira. Hala nola, epaiketa bidegabeak edota presoen egoera latza desagertu behar dira. Oso zaila da preso baten senide bat bizikidetzarako prozesu batera gerturatzea, bere egoera oraindik iraganeko bera delarik. Emozioak eta sufrimenduak dauden bitartean ez da batere erraza pertsona horientzat aldaketa bizitzea, beren egoera aldatu ez bada. Astero senideak ikustera joateko milaka kilometro egin behar badute, bizikidetzarako pausak nekez emango dituzte. ■

Elatzeta Ikastetxea

**Guztion eskola publikoa • Gaurko eta biharkoari erantzuteko
Harremanak elikatuz • Euskaraz bizitzen**

Araba 44, Landetxa Auzoa 20.305 IRUN • ☎ 943 62 80 10 • elatzeta@euskalnet.net • www.elatzeta.com